

Výpisy z kronik obce Žehuň o Žehuňském rybníce
zachycují povodně, rybolovy, úpravy rybníka, ale i extrémní počasí

Pohled na rybník od Obory

Chráněný stulík žlutý v ústí Cidliny do rybníka na Zbrani

Pamětní kniha pro obec Žehuň (I. díl) - uváděn doslovný text.

Str. 17,18,19: „V archivu Musea král. českého čteme: Ode dvora královského nařizují r. 1553 hejtmanovi chlumeckému, aby z rybníka Žehuňského, který se právě loví, pro kuchyň královskou odeslal 2 vozy kaprů, 1/2 kopy štik a na haltýře 10 kop kaprů a 8 kop štik. Máslo ze všech dvorů na Chlumecku i Poděbradsku má se poslati.

L. 1556 oznamuje hejtman, že „zbraně“ v chobotě rybníka Žehuňského měly by se po vyjití ryb opravit, kámen, což ho nalámáno za mnoho kop grošů na gruntech pana z Pernštejna, měl by se svezit k udělání nového tarasu. Kamene je na 30 hromad a lidé by jej rozebrali.

L. 1570 pronášejí mlynáři, k visitaci vyslaní, tento soud: řeka Cidlina způsobila jarního času škody z té příčiny, že nad panstvím Chlumeckým mnozí páni dle libosti drahně rybníků napouštějí a vodu zdržují. V čase deštivém řeka postačit nemůže a činí škody na splavech, svodnicích. Zvláště při Žehuňském rybníce potřebuje splavu, neboť všechny vody do jediného vcházejí a svodnic okolo není.

Z nařízení komory přichystáno t.r. dříví a Jakubovi Matyášovskému poručeno, aby udělal splavy a zbraně na rybníce Žehuňském, než jarní vody přijdou.

R. 1629, kdy v desky zemské zapsáno bylo Chlumecko od císaře Janu Oktavianovi Vchynskému ze Vchynic, připadl i rybník Žehuňský v jeho majetek.

K rybníku patří též „Sádka“. Je to jedna z nejstarších budov v Žehuni, sloužící za obydlí sádeckému. Do „haltýřů“ ukládají se o lovu ryby, které později teprve na určená místa se rozvázejí.

Jak vysoko může býti voda v rybníce, značí „cejch“. Týž byl obnoven r. 1874 v přítomnosti c.k. komisaře od hejtmanství z Poděbrad, c.k. inženýra a civil. inženýra Strobacha z Poděbrad. Je umístěn ve hrázi as 2 sáhy od kraje rybníka ve směru proti dvírkům na haltýře v zemi. Kříž je kamenný a na hlavě má plotnu měděnou. Druhý cejch je zazděný ve kvádrech hrázky na pravé straně ke splávku. Tato skoba byla poškozena a za intervence úřadů 8. 11. 1890 znovu zazděna.

Zvlášť zhoubné byly povodně v r. 1845, 1846, 1862, 1865 a 1891, kdy voda proudila přes hráz, kterou místy až do základu vymlela.

Před tím r. 1803 dne 31. prosince začala se vodnit Cidlina. Na Nový rok 1804 přišla taková voda, že přetékala vysoko hráz, kterou celou strhala. Mnoho dřevěných domků zničeno.“

Str. 29: „První známý učitel byl nezkoušený J. Devátý, druhý N. Ulrich, který byl z obce vyhnán, že jeho dcera Klára při přepouštění másla školu zapálila (1770).“

Str. 59: „V roce 1794 byl v Žehuni nešťastný pád ohně. Vyhořely na Malé straně 3 chalupy a 3 baráky.“

Str. 60: „V roce 1829 vznikl oheň v č. 30 neopatrností při přepouštění másla. Vyhořeli domkáři Zlatník, Procházka, Vejr a Hladík, dále sedlák Kvasnička a Dědek“.

Str. 62: „Dne 28.-30. března 1845 stoupala voda v rybníce tak vysoko, že šla přes celou hráz, kterou na mnoha místech vymlela až do základů. Pod hrází stojící baráky byly zatopeny, lidé i zvířata v nich u velikém nebezpečí. Lidé vyšplhali na střechy domků a odtud volali o pomoc. Ta jim byla poskytnuta teprve k polednímu, kdy zdejší řezník Karel Pospíšil s několika milosrdnými občany na loďce u velikém nebezpečí, v prudkém proudu na „Malou stranu“ převáželi. Dřevěné domky byly proudem strženy. V těch dnech stoupla voda na všech řekách, takže i Vltava v Praze stoupla o loket výše než v roce 1784.“

Str. 61: „Téhož roku (1842) byl rybník na sucho oset. Poskytl dobrou úrodu.“

Str. 63: „V tomto roce (1846) od 26. - 28. ledna stoupla zase voda v rybníce, že přetekla na mnoha místech hráz, kterou vymlela hlavně za novým splavem. Za splávkem přetékala halda.“

Str. 70: „V roce 1852 přišla dvakrát veliká voda, která přetékala přes hráz i halda, které prothla za splávkem. Též stržena zeď u mlýnské pily.“ Obilí muselo se zaorat. Nastala zase nouze a bída.

Str. 71: „Dne 4. června 1856 po 9. hod. večer stihlo Žehuň a okolí krupobití. Kroupy byly veliké jako vlašské ořechy a způsobily převeliké škody na veškeré úrodě na polích a zahradách. Ve škole na str. severní vytloukly 27 tabulí skla. Též tak u fary a kostela. Obilí muselo se zaorat.“

Str. 72, 73, 74: „Dne 22. června 1861 stihlo naši obec veliké krupobití. Padaly kusy ledu, které celou úrodu zničily. Přívalem vody, rybník, který byl oset, zatopen a veškerá úroda zničena. Z těch dob zachován popěvek v kronice p. Václavíka:

„Elegie žehuňské 1861.

Rozžehnejme se s rybníkem, hnul nám peněžním pytlíkem,
které jsme tam vložili.

Plavou tam krávy, peřiny, také domácí zvěřiny.

Ovce, husy prasata, také roční telata.

Voda výše vystupuje, všechny břehy přestupuje.

Ach, kdo nám to nahradí, ženy se s námi vadí.

Dělali jsme furianty, při licitaci hazardy.

Ted' se nám to hodilo, nebe přival shodilo.

Potrestalo naši tvrdost, ku bližními neupřímnost.

Házeli jsme zlatkami, jako z mlatu plevami.

Nebylo tu žádné lásky, ani utěšené pásy,

která nás všechny váže a přátelství nám káže.

K tomu vedla jenom pýcha, mnohý nyní honí bycha,

že tam vložil, co kdo měl, nyní nad tím oněměl.

Víte co lidičky milí, vzpomeňte si každou chvíli

na laskavost k bližnímu, přejte dílců druhému.

Budete-li tak jednati, bude vám pán Bůh žehnati -

nedopustí potopu, nepošle na vás psotu.

Dne 5. června 1861“

Str. 74: „Malé sněhy, velké vody“, jest přísloví našich pranostykářů, které se letos r. 1862 na vlas vyplnilo, neboť sníh nebyl skoro žádný, ale následkem dešťů dne 1.- 4. února 1862 rozvodnily se řeky téměř po celé Evropě, které miliony škod na staveních, polích a silnicích učinily, pošta i jízda po železnicích musela býti zastavena. Žehuňský rybník byl tak vodou přeplněn, že voda přes hráz na 45 cm vysoko přetékala, na troubách vymlela hráz do poloviny, splavy strhány. Nejhorší den byl 6. února, kdy dostavila se bouře s krupobitím, aby zkázu dokonaly.“

Str. 75, 76: „8. dubna 1865 přišla veliká voda, která „u kozlíka“ hráz prorvala. Jinak bylo celý rok veliké sucho, následkem čehož byla špatná úroda obilí i píce. Dobytek musel být za lacino vyprodán neb nebylo píce, nebylo slámy.“

Str. 78: „Dne 7. XI. 1866 vypukl oheň v čís. p. 8 u Dlouhopolských, které shořelo do základu.... Dne 7. prosince od 10 hod. dopoledne do 3 hod. odpoledne zuřila strašná vichřice. Střechy strhány, stavení a stodoly vyvráceny do základu. Také stržen splav „na osmi“ se stavidly i pouchem a sloupy smeten do rybníka. Tento orkán zuřil po celých Čechách a celé Evropě. Skáceno mnoho kostelních věží a vyvráceny celé lesy. Též na moři přivodil mnoho škod a neštěstí. Takové bouře nebylo pamětníka.“

Str. 79: „Dne 26. X. 1870 byla v noci veliká vichřice, která strhala mnoho střech a celých stavení.“

Str. 80: „Dne 30. září 1873 vznikl oheň ve stodole čp. 46, při kterém shořely střechy čp. 46 a 47...“

V roce 1874 byla veliká parna až 33° R. V tomto roce byl osazen „cejch“ u rybníka, tj. znamení, jak vysoko může býti voda v rybníce držána. Tento cejch byl opraven 8. XI. 1890.

V roce 1875 lovení rybníka prodlouženo, protože musela být opravena jedna trouba. Celý rok bylo sucho, ale úroda byla ucházející. Cena obilí poklesla.“

Str. 81: „Dne 11. června 1877 shořelo 5 domků proti velké hospodě čp. 12, 13, 14, 15, 16, jichž majiteli byli Kysilka čís. 12, Klouček – Slanina čís. 13, Vavroušek čís. 14, Sýkora čís. 15 a Chrastný.“

V roce 1879 letněn rybník. Vypouštěl se po sv. Jiří a hrazen po sv. Václavu. Rybník byl celý osetý a úroda slibovala hojnou žeň. Ale přišly deště a rybník se třikrát zatopil, lid neskldil nic. Též luka byla zatopena a seno zničeno.

Dne 12. VII. 1880 o 3. hod odpo. při bouřce uhodil blesk do kostela, udělal díru do stropu na kůru, pojezdil po oltářích a popálil pozlacené rámy u malých oltářů, ale nezapálil.“

Str. 82: „V roce 1882 nebyl za celou zimu žádný sníh, se setím započato již v únoru. Za příčinou osévání vypuštěn rybník 25. dubna. Úroda byla v celu pěkná. Jakmile počaly žně, dostavily se 17. VII. trvalé deště. Veškeré obilí na polích se zkazilo. Mokré a stuchlé bylo vše. Též rybník byl úplně zatopen a celá úroda zničena. Následkem velikého mokra nemohla být na podzim pole obdělána a proto v roce 1883 úroda špatná.

V roce 1882 založen v Žehuni „hasičský sbor“.

Str. 83: „V roce 1885 měl býti rybník zase letněn a oset. Ale protože před tím již dvakrát se potopil a lid byl následkem dvouleté neúrody bez peněz, uznala správa velkostatku za výhodnější rybník neletniti, ale nasaditi opět ryby pro 2 tepla. Ryby byly v dobré ceně za hotové.

V roce 1886 byla veliká jarní voda, táhlo se na 18 stavidel. Setí počalo až v dubnu. Dne 31. května přihnala se po poledni nad zdejší krajinu strašlivá bouře s děsným krupobitím, které poškodilo veškerou úrodu. Ozimy zničeny nadobro, jařiny se sebraly. V tomto roce proveden lov rybníka.

V roce 1887 neletněn opět rybník následkem krise hospodářské a tím špatné vyhlídky na propachtování. V letních měsících bylo sucho. Úroda krásná, žně opožděné až po 20. červenci.“

Str. 84: „Celý rok 1888 byl mokrý. Žně následkem toho se protáhly. Brambory z větší části shnily, vůbec se nevyorávaly. Na podzim započat lov rybníka. Následkem velké vody nemohl být stažen a proto se lov opozdil. 6. listopadu rybník zamrzl, led v lovištích musel být vysekáván a odklizen. Výtěžek lovu byl malý neb mnoho ryb uteklo přes nízké česlice. Rybářům „na ohrádce“ vedlo se dobře.

Na jaře 1889 byly veliké jarní vody, táhlo se na všech 18 stavidlech. Dne 25. dubna vytaženy i trouby a rybník na dobu letnění vypuštěn, avšak neprojímán pro peněžní tíseň a trvalé deště, nýbrž prováděly se opravy na kavernách a splavech, též vyváženo bahno z lovišť. Teprve 13. července rybník hrazen. - Žitné žně započaly 8. července.“

Str. 85, 86: „Dne 16. února 1890 v noci vypukl požár ve velké hospodě a ztrávil celý vrch.

Dne 18. července 1890, když právě začaly žitné žně, o 1/2 6 hod. odpoledne postiženo bylo 45 obcí okresu Kolínského, Poděbradského a Novobydžovského, tedy i zdejší a všechny okolní vesnice strašným krupobitím, takže veškerá úroda. toho roku velmi slibná. byla zničena. Kroupy byly kusy ledu, jako slepičí vejce. Skla v oknech vytlučena, taškové krytiny zničeny. Obilí namláceno buď nic, neb jen něco málo zadiny. Řepa a brambory se později trochu zotavily. Škoda na 80 000 zl...

Rybník loven do 9. XI. a hned napuštěn. Výsledek lovu špatný Ryby nasazovány teprve v červenci 1889, neměly plná dvě léta ku vzrůstu.

Jarní povodeň, jaké není pamětníka, dostavila se dne 7. března 1891. Voda přetékala již 6. III. as 10 cm vys. přes rybníční hráz, která byla naštěstí silně promrzlá a kde v nejchoulostivějším místě nad troubami na rychlo byla zřízena jímka. Avšak v 7. hod odpo. dne 7. zřítel se nad Chlumcem, na bývalé hrázi rybníka velkochlumeckého, klenutý kamenný most a současně most severozápadní dráhy a celé vodní množství za hrázemi vyřítilo se těmito průtržema a připojilo se k vodě již neobyčejně vysoké. Následek toho byl, že voda v Žehuni již opadávající, počala znovu velmi rychle stoupati a dostoupila 136 cm nad normálem. Přetékala hráz v plné délce od silnice k Libněvsi až za kamenný most, jehož klenutí hrozilo zřícením, vnikala i do více domků za hrází na „čurajích“ odkudž obyvatelé, se přestěhovali na Malou stranu. Přes hráz valila se voda vrstvou 64 cm silnou. (V roce 1845 a 1862 vrstvou 34 cm.). Rybníční hráz, ač byla zvláště nad troubami do polovice podemleta, nepraskla, za to však byly strženy železniční mosty u Sán.

Po obvyklém lovu rybník zase naplněn vodou. Ku konci listopadu přišly veliké mrazy. 7. prosince dostavila se taková sněhová vánice, že náhon, kterým hnána voda na mlýn, úplně zavátý. Ledy padly na zem, voda byla zatarasena. Dělnictvo sníh prohazovalo, v ledu prosakovala stružka. Cukrovar Libněves dodal k náhonu lokomobilu, ve dne v noci v ní topeno a pára pouštěna pod led do náhona, aby ohřála vodu, avšak marně. Dnem 12. XII. nastalo tání a voda mohla u Zbraní být obrácena do rybníka, který se brzy naplnil.“

Str. 89: „V roce 1894 byl ztížen lov rybníka velikou vodou. Když panští lovci nemohli ryby slovit, tu zadáno slovení rybáři Hulíkovi z Kolína, který lovil až do konce listopadu. Lov velice špatný. V témž roce byla zima velice krutá, sněhu veliké množství. Z toho v příštím jaru veliké jarní vody.

Dne 1. IV. 1894 vypukl po půl noci požár ve farské stodole, zachvátil dále chlév a konírnu. Za krátkou dobu vypukl požár v zadní řadě baráků „na čurajích“, při němž shořelo 12 stavení. Při tom

přišel k popálení starý Vávra, který následkem toho zemřel. V témž roce vypukl požár v hospodě Hladíka na Malé straně, dále shořela dřevěná stodola kováře Hrdýho, dále celý vrch statku V. Růžka, č. 21, jenž byl doškový.

V noci ze dne 16. na den 17. září 1894 vypukl požár v budově cukrovaru v Libněvsi právě před kampaní. Budova tovární, na níž zůstal oheň omezen, vyhořela se všemi stroji úplně. Oheň měl vyjít od elektrického vedení.“

Str. 92: „Rok 1897 byl dosti příznivý, takže i úroda polní uspokojovala. Na podzim odbýván lov rybníka a provedeno důkladné čištění náhona od Zbrani až ku kamennému mostu společným nákladem majitele mlýna a velkostatku.

V roce 1898 ponechán rybník přes léto na suchu, aby mohl býti propachtován na dílce. Stálými dešti byl ale téměř trvale pod vodou, takže pronajímán nebyl.“

Str. 93, 94: „Dne 1. července 1902 postižena naše obec velikým krupobitím, které zničilo skoro celou úrodu. Nejvíce postiženy pozemky „v Blatníku“ a „v Lišníku“.

Lov rybníka v tomto roce neuspokojivý. Následkem sucha byla v rybníce malá voda a ryby neměly na okraji rybníka žádnou pastvu. Mimo toho voda v Cidlině i v rybníku byla znečištěna přítokem smrduté vody z průmyslových závodů a tím mnoho ryb na sádkách i v rybníce zahynulo...

V celém roce 1904 bylo veliké sucho, až vyschla voda v řekách, i rybník byl prázdný, mlýn na sucho. Od srpna 1904 udržován chod mlýna pomocí lokomobily od oraček z Libněvsi. Ta postavena proti spodním dveřím mlýnice a řemen napjat dvěma ku transmisi. Tak mlelo se až do 19. září 1904.“

Str. 96: „V roce 1907 na jaře veliká voda. U rybníka otevřeny všechny splavy i „na skále“...

V roce 1908 bylo trvalé sucho. Ve mlýně vypomáhala zase lokomobila od oraček z Libněvsi až celý leden 1909. Pak již voda přibývala.“

Str. 97, 98: „V roce 1910 bylo trvale nestálé, deštivé počasí. Práce polní v podzimu opožděny. Svízelné dobývání řepy, které letos hodně nasázeno. Následkem mnoha vody nemohl být lov rybníka dokončen a naloveno celkem as 373 q ryb.“

Str. 129: „Po dlouhých letech vypuštěn byl zase – v roce 1921 rybník na celý rok a celá plocha pronajata občanům ze Žehuně, Báně a Choťovic ku pěstování hospodářských plodin. Trvalým suchem utrpěl výnos.“

Str. 133: „Dne 30. dubna 1922 postižena naše obec a okolí prudkou bouří a krupobitím, které způsobily na veškerých kulturách mnoho škod.“

Str. 134: „Dne 28. června 1924 o 1. hod. odpo. stižena byla naše obec i sousední obce Dobšice, Bán, Sány prudkým krupobitím a průtrží mračen, které zvláště v severní části katastru zničily slibnou úrodu skoro úplně. Vichřicí polámány a vyvráceny stromy, na staveních strhány krytiny i celé střechy. Před tím následkem větších a trvalých dešťů zatopena luka, čímž sklizeň sen úplně zničena.“

Str. 138: „Povodeň v roce 1926. V květnu 1926 počaly veliké deště (spadlo 108,2 mm vody) a dostoupily vrcholu v červnu, kdy spadlo 228,6 mm a způsobily v polovici června povodeň, jaké nebylo pamětníka. Rybník byl vypouštěn všemi splavy i „na osmi“ a „na skále“. Úroda na níže položených polích zatopena a zničena. Senoseč na lukách zničena úplně.“

Str. 140: „Na podzim 1928 konán lov rybníka. Veliké množství ryb, hlavně na sádkách, bylo otráveno výkaly z cukrovaru a zahynulo. Byly zakopány a zasypány vápnem.“

Str. 141, 142: „V měsíci lednu a únoru (1929) napadlo veliké množství sněhu (60 cm), a přišly neobvykle kruté mrazy, jakých od 14. do 19. století zaznamenáno celkem 34. Ve 20. století byly tyto mrazy prvními. Ve zdejší obci zaznamenán největší mráz dne 11. února 1929 a to -35°C . V celé republice nastal nedostatek uhlí, poněvadž doprava na drahách na mnohých místech následkem sněhových vánic a krutých mrazů byla znemožněna, na jiných místech následkem omrzlin u zaměstnanců vůbec zastavena. Největší škody způsobily tyto mrazy na zvěři, ptactvu a ovocném stromoví. V celém okolí zmrzly všechny stromy ořechové, ale i ostatní stromy ovocné, zvláště švestky. Těž ozdobné stromy a keře zničeny. Osení na polích, sněhem přikrytému, mrazy celkem neuškodily, takže úroda obilí byla dobrá až velmi dobrá a také výborně sklizena, poněvadž léto bylo neobvykle horké a po celou dobu žní téměř ani nesprchlo.

Poněvadž bylo velice mnoho sněhu, očekávaly se jarní veliké povodně. Led na rybníce byl 80 cm silný. Úřady činily záchranné přípravy. Ale sníh pomalu roztál a jarní vody byly menší než jiná léta.

Dne 4. července 1929 zuřil v celé republice hrozný orkán, který způsobil v celé republice nesmírné škody. Domy, kostelní věže, tovární komíny byly zříceny, celé střechy daleko odneseny, mohutné stromy a celé lesy vyvráceny. U nás největší škody způsobeny na Hradecku a Pardubicku.“

Str. 144, 145: „Dne 30. září 1930 provedeno v celé republice sčítání ovocného stromoví, aby se zjistily škody způsobené mrazy v roce 1929. Zjištěno, že zahynulo v Žehuni 543 jabloní, zůstalo 620 jabloní, zahynulo 202 hrušní, zůstalo 259 hrušní, zahynulo 134 třešní, zůstalo 54 třešní, zahynulo 1902 švestky, zůstalo 580 švestek, zahynulo 136 slív, zůstalo 112 slív, zahynulo 5 meruňek, zůstaly 2 meruňky, zahynulo 75 vlašských ořechů, zůstalo 41 ořechů, zahynulo 180 rybízů, zůstaly 224 rybízy, zahynulo 87 angreštů, zůstaly 94 angrešty.“

Str. 153: „L.P. 1933 vyhořelo i s mlátkem domovní stavení č. 152, jehož majitelem byl Jan Kukla. Ačkoliv panoval velký vítr, přece se hasičům podařilo zachrániti ohrožené sousední stavení č. 106. Shořely zásoby obilí a píce. Škoda činila 17 000 Kč a byla hrazena pojišťovnou. Domek byl znovu postaven. Téhož roku vyhořelo ještě č. 222, patřící panu Josefu Plachému a při něm zámečnická dílna. Škoda obnášela 25 000 Kčs. Stavení bylo znovu postaveno a potom prodáno v exekuční dražbě. Koupil je Josef Vosáhlo ze Zbraní.“

Str. 156: „Vyhořelo domovní stavení (rok 1934) č. 162, majitel Frant. Šanda. Škoda obnášela 10 000 Kč a byla kryta pojištěním. Domek byl znovu postaven. Požárem postiženo stavení Josefa Neumanna č. 137. Škoda 12 000 Kč. Byl pojištěn a domek opět postavil. Toho roku vyhořela ještě strojnická dílna a domovní stavení č. 204, náležející Frant. Šafaříkovi. Shořely stroje, zařízení, zásoba součástek a jízdní kola. Škoda obnášela asi 22 000 Kč. Byl pojištěn a budovu znovu postavena. Hašení u všech požárů účastnili se hasiči ze Žehuně.“ (Poznámka kronikářky: Vzpomínám si na vyprávění mé maminky Anny Stejskalové-Vaníčkové, nar. 9. 12. 1900, že se po Žehuni říkalo, že to byly požáry uměle založené, že se dokonce šušovalo, kde tu noc bude zase hořet. Jak to skutečně bylo, nikdy se po pravdě nedozvíme).“

Str. 160: „Letošního roku konal se výlov rybníku v měsíci říjnu a trval po celý týden. Vyloveno bylo 312 q kaprů, 57 q štik, 32 q línů, 27 q okounů a 7 a půl q úhořů. Zaměstnáno bylo 40 lidí. Diváci sjížděli se z dalekého okolí a čítalo se jich na 5 000. Těž četné školy přijely podívat se na tento jedinečný lov. Život a ruch kolem rybníka trval ve dne i v noci...“

L. P. 1935: Dne 17./2. řádila prudká vichřice a citelně poškodila někde střechy a stromy. Náhlá obleva a příval horské vody způsobily zátopy. Na rybníce utrhł se veliký kus ledu a s velikou prudkostí narazil na malou kavernu, kterou rozbil. Voda vypouštěna byla všemi splavy.“

Str. 162: L. P. 1935: „U domovního stavení č. 37 patřící Frant. Kysilkovi, vyhořela stodola. Shořely hospodářské stroje a zásoby píce. Škoda 11 000 Kč byla kryta pojištěním. Stodola byla znovu postavena. Při hašení byli hasiči ze Žehuně.“

Str. 167: L. P. 1936: „Počátkem září opravovala se silniční vozovka u druhého splavu, neboť mostnice byly shnilé. Oprava provedena byla ve 14 dnech. ...“

Výlov žehuňského rybníka začal 12. října a trval nepřetržitě do 17. října. ...Kapři se prodávali za po 10 - 11 Kč, štiky za 11 - 12 Kč, okouni za 8 Kč a úhoři za 39 Kč...Celkem se vylovilo 589 a půl q všech ryb...“

Str. 171: „L. P. 1937: „V únoru počato bylo s úpravou odvodních trub pod hrází, ježto už byly shnilé. Úpravu prováděla fa Lanna z Prahy. Po celý únor byla velká voda a rybník byl plný, ač výpustě byly otevřeny. Dne 2. března promlela voda vedle potrubí veliký otvor, a silnice se počala propadávati, načež byl provoz po silnici uzavřen. Aby bylo možno obnoviti dopravu, zřízen přes ohrožené místo zatímní most a důkladně zajištěn. Most zůstal na místě po celou dobu stavby. Staré potrubí již po odkrytí hráze bylo odstraňováno, bylo zhotoveno asi před 400 roky z dlabaných žlabů dubových tak, že vždy 2 žlaby na sebe položené tvořily potrubí. Bylo jich celkem 5 o světlosti 40 cm x 50 cm. Přesto, že byly v zemi tak dlouho, byly velmi zachovalé a utrhlo se za ně přes 3 000,- Kč. Odřezek žlabu uložen ve škole. Pro nové potrubí (2) zřízen silný betonový spodek, na nějž kladeny byly pak trouby zvláštního cementového složení, světlosti 100 cm, výrobek Lannovy firmy z cementárny v Lysé n./L. 1. července odstraněn byl provizorní most a počalo s navážením vybrané hlíny do průkopu. 3. července byla dosažena rovina se silnicí a provoz znovu otevřen. Koncem července odešli mistři a dělníci a na

dodělavku zůstalo jen několik lidí. Práce nemohla být úplně dokončena, ježto továrna nedodala železnou konstrukci pro uzavěrku potrubí. Konstrukce byla dodána koncem října, zamontována, vytahány piloty a dne 16. listopadu provedena kolaudace. Na úpravě zaměstnání byli domácí lidé.“

Str. 178: L. P. 1938: „Ve čtvrtek 4. 8. o 3 hod. vypukl požár v Kupkově stodole při svážení obilí. Chytl náklad na voze a od toho stodola. Jakým způsobem se to stalo, nedalo se přesně zjistit. Ve stodole měli z velké části úrodu sveženu, a tak utrpěli velikou škodu. Stodola pojištěna byla, úroda nikoliv...“

Pamětní kniha obce Žehuň (II. díl)

Str. 5: „Dne 10. července 1939 rozpoutala se nad zdejším krajem strašná vichřice, větrná smršť, která poškodila na mnoha místech střechy, přetrhala elektrické vedení, vyvracela stromy a setřásla veškeré ovoce. Na rybníce byly tak velké vlny, že voda byla vzedmuta do výše téměř 2 metrů a stříkala přes celou silnici na hrázi.“

Str. 29 : „Dne 13. října 1942 o půl 11 hodině večer kroužilo neznámé letadlo nad Žehuní a Dobšicemi. Když bylo nad poli mezi Libněvsi a Oškobrhem, byl zapnut reflektor směrem k zemi. Silné světlo ve tvaru trychtýře osvětlilo celý kraj. Tato podívaná trvala asi 10 minut; zdálo se, že letadlo něco hledá, snad místo k přistání. Pojednou počala hořeti polní kůlna statkáře Pohla z Libněvsi. Oheň byl obrovský, neboť kůlna o rozměru 40 x 17 m a 8 m vysoká, byla nacpána slamou a senem. Záhy na to chytl i nedaleký stoh slámy. Na místo sjely se vukolní hasičské sbory zblízka i z dále. Když kůlna již téměř dohořela, počala hořeti kůlna druhá stejné velikosti a stejného obsahu. Oheň byl tak prudký, doprovázený zvláštním syčením, že na záchranu nebylo pomyšlení. Nastala obava o kůlnu třetí, v níž bylo asi 10 vagonů nevymláčené pšenice. Tato však neshořela. Když převzala vyšetřování německá kriminální policie, musila se pšenice pod jejich dozorem mlátiti. Každý snop byl prohlížen, ale nebylo nalezeno ničeho. Až později, když se z kůlny odvážel zbytek suchého jetele, přišlo se na krabičku se zvláštní hmotou, na které byl položen gumový balonek – chemické zapalovadlo. Krabička nesla nápis: „Made in England“. Věc pak byla jasná, že kůlny zapálil neznámý parašutista, který seskočil ze zmíněného letadla a zapalovací zařízení vsunul do každé kůlny postupně. Škody bylo asi za 500 000 K.

Str. 31, 32: „Dne 30 května (1942) strhla se nad zdejším krajem strašná bouře s krupobitím,“ jakého v obci nebylo pamětníka. Za 20 minut jejího trvání byly rozbity tašky na střechách a jiná krytina, všechna okna obrácená k severozápadu, stromy otlučené do hola, obilí a veškerá úroda více než zpolovice zničena, elektrické a telefonní vedení zpřetrháno a několik osob zraněno. Nejmenší kroupy padaly o velikosti holubího vejce, největší o váze 60 až 75 dkg. Ještě bylo toto katastrofální krupobití doprovázeno silným deštěm, tekla nám voda ve všech místnostech jak vytlučenými okny tak stropy. Jelikož v té době byl již naprostý nedostatek všech stavebních hmot a zejména skla, kterého bylo zapotřebí velké množství pro bombardovaná města v Německu, musil okresní úřad pro zdejší kraj sklo uvolnit a poslati sem několik sklenářů, aby okna zasklili. Také potřeba krytiny musela být sepsána a z vázaného hospodářství uvolněna. Ještě hůře nežli v Žehuni natropilo krupobití škody v Žiželicích, kde obilí musilo se posekati a usušiti na slámu.

Na podzim při výlovu rybníka, který se za okupace pro špatnou zásobovací situaci konal každým rokem, bylo vyloveno asi 360 q ryb. Rybník po stažení vody byl hlídán německými vojáky a na krádež ryb jako na hospodářskou sabotáž hrozeno nejprísnějším potrestáním. Od rybníka ozývala se večer střelba a občané jdoucí večer po hrázi byli vyšetřováni. Toho roku pytláci ryb neměli.“

Str. 51 – 52 : „Za okupace každoročně se konaly výlovy rybníka, aby se rybami doplnilo čím dále chudší zásobování, především ovšem německého vojska, pak německých příslušníků a nakonec teprve českého obyvatelstva. U rybníka o lovu se vzácně prodávaly jen „odpadové“ ryby, drobné bělice, trochu okounů a leklí candáti, jimž zbahněná voda v lovišti nesvědčila a brzy „lekaly“. A pro ně byla u boudy na sádkách dlouhá „fronta“ koupěchtivých a tlačenic. V roce 1944 však Němci rybník přece nevylovili. Pro stále deštivé počasí bylo v rybníce stále mnoho vody a rybník nebylo možno „stáhnouti“ k radosti všech rybníčních zaměstnanců. Nalovilo se jen nejnútnejší množství asi 50 q.“

Str. 73: „Rok 1945: „Rybník žehuňský poskytl rudoarmějcům krásné koupaní, protože i počasí bylo za jejich pobytu zde pěkné. Ryby si „lovili“ vlastním způsobem. Vhodili do vody ruční granát a po výbuchu jenom kapříky na vodě sesbírali...“

Žně začaly 15. července. – Dne 22. července navečer přehnala se přes kraj větrná smršť, která ve chvíli rozmetala posekané obilí a zacuchala notně obilí nepožaté. V 10 minutách byly ovocné stromy z poloviny ocesány.“

Str. 87 – 88: Rok 1947: „Dne 17. března začalo znovu táti a zvláště 18. března nastala při slunečném počasí rychlá obleva a ježto hluboko zmrzlá půda nestačila vodu pojmouti, stekla do příkopů a odtud do řeky Cidliny. Rybník Žehuňský, který měl stále dosti vysoký stav vody, začal po těchto táních stoupati, zejména, když se do něho přivalila voda z rybníka Třesického u Chl., jehož hráze neodolaly spoustám vod a povolily. V Žehuni byla vyhlášena pohotovost, kterou na hrázi konali zaměstnanci rybníčního hospodářství a členové hasičského sboru. Noc ze 17. na 18. březen byla dramatická. Voda vystoupila již do úrovně silnice a stále přibývala. Zaplavovala již částečně silnici na hrázi a svým spádem začala si vymílat cestu na druhou stranu hráze. Rybník přetékal. To již bylo skutečné nebezpečí, jaké prý po desítky let nehrozilo, že silnice se proudem vody přeruší, hráz se protrhne a voda zaplaví níže ležící domky. Obyvatelé Malé Strany bydlící u vody a v obci Dobšicích očekávali zoufale katastrofu. Odváděli dobytek do výše ležících stavení, stěhovali šatstvo, peřiny a cennější věci na půdy. Voda stála druhý den, 18. března již 20 cm nad silnicí a příkop, který si promlela přes kolejnice úzkokolejné drážky dolů po stránce u nového výtoku „Na paloučku“ stával se hodinu od hodiny hlubším, neboť voda jím prudce se hnala dolů. Muži měli plné ruce práce. Zavalovali průrvy balvany, pytli s pískem, rybníční zaměstnanci odstraňovali rákosí připlavené a nanesená na „šprlení“. Štěstí, že tento zvýšený stav netrval dlouho a voda začala klesat. Oprava hráze na několika místech vyžádala si dosti práce.“

Str. 94: „Požár ve mlýně: Dne 7. května 1947 vznikl ve dvoře Václavíkova mlýna z neznámé příčiny požár, jemuž padly za oběť kolna, prasečníky s pěti vepři, drůbež a hospodářské nářadí v ceně 90 000 Kčs. K hašení ohně se dostavil sbor místních Dobrovolných hasičů, který krátce před tím obdržel novou motorovou stříkačku. Oba zbrojmistři však byli právě mimo Žehuň a členové sboru nebyli dosud vyškoleni v ovládání nového stroje a nemhli jej s úspěchem použít. Celkem se nejvíce hasilo vědry, které ochotní občané jeden druhému od splávku podávali. Byla ohrožena i stodola, kterou se však členům hasičského sboru podařilo před ohněm uchránit.“

Str. 104: „Dne 12. července 1948 utopil se v rybníce při koupání 15 letý Lubomír Řehák, který byl na návštěvě u svých přátel v Dobšicích. Příčinou utopení byly krátkodobé záchvaty, kterými trpěl. Jeho otec s některými občany hlídal rybník, ale tělo utopeného chlapce vyplavalo na povrch až třetí den k ránu asi 70 m od hráze. Spatřil jej V. Najman, jdoucí do práce, na loďce odvezl pak mrtvé tělo ku břehu, odkud bylo odvezeno do márnice a pak do Kolína, kde byl chlapec pohřben.“

Str. 108, 109: „3. října (1949) započal lov rybníka. Voda odtekla hladce, protože bylo sucho. Aby ryby měly dosti potravy ve vodních travinách, hnojí rybníční zaměstnanci rybník vápnem, síranem a superfosfátem.“

Jelikož v letošním roce byly již chatrné dřevěné mosty na hrázi, most přes „splávek“, „Na skále“ i „Pod osmi“, přestaly jezdit autobusy po silnici kolem rybníka a jezdí přes Dobšice a Libněves na Hradčany a do Městce. Zastávka před hostincem u Kvasniček byla zrušena a přeložena na rozcestí od Kolína a Městce proti obecní váze. Bylo to po prohlídce komise 21. března.

15. září 1949 byl přivezen na rybník Žehuňský letoun Sokol s plováky z Chocně a předváděn znalcům z ministerstva dopravy a vojenství. S ním se proletěl nad obcí i bednář na odpočinku Josef Novák z č. 171, známý všeobecně pod přezdívkou „Bedína“...

V tomto roce přikročeno k velké úpravě hráze a výtoků rybníka. Podle vypracovaného plánu má být zvýšena hráz o 70 cm, zrušen splav „Na skále“, přeložen úsek silnice před Skálou směrem do rybníka, zřízeny nové sklápěcí jezy a vyhloubeno nové řečiště Cidliny u Kozlíka před křižovatkou silnice na Hradčany a Starou Bář se „Starou silnicí“. Rozpočet na úpravu činí 20 milionů Kčs.“

Str. 121, 122: „V roce 1950 došlo v naší obci ke dvěma požárům. – Dne 18. června ve 14 hodin vypukl ve stodole na dvoře Kvasničkova hostince, který založil 3 a půlletý syn hodináře Posejpala ze Žiželic. Byl otcem ponechán dvě hodiny bez dozoru a naleznuv před hostincem krabičku zápalek, šel si

rozdělat ohniček do stodoly přímo pod vůz se senem. Stodola, v níž bylo asi 60 q slámy, 2 valníky na pneumatikách, řezačka, hospodářské nářadí, trámy, prkna atd., zcela vyhořela, neboť třebaže se členové dobrovol. sboru hasičů dostavili k ohni včas, vyžádala si montáž dlouhého přívodu vody z mlýnského náhonu delší čas. Po získání vody mohli se hasiči omezit jen na záchranu sousedící stodoly Marie Dočkalové. – Ve stodole shořely též velké kusy kulís a praktikáblů, jež tam byly v jedné polovině složeny a další kulisy a jevištní zařízení v přístodůlku. Většinu těchto kulís zakoupili členové Sokola v r. 1946 z Fondu národní obnovy v Praze v Hybernské paláci za velmi levnou cenu 600.-Kčs. Doprava kulís na dvou nákladních autech a v polovině železničního vagonu vyžádala si však obnosu 2 400,-Kčs. Shořením jeviště kromě podlahy utrpěla jednota Sokol velikou hmotnou škodu a kulturní život v obci rovněž byl ochuzen o možnost hraní divadel, které se vždy v obci i širokém okolí těšily veliké oblibě. Též i majitel stodoly utrpěl škodu, neb budova byla kryta nepatrným pojištěním a ke zvýšení pojistky, jež se právě v obci provádělo, v č. 29, kde stodola stála, dosud k jednání se zástupcem pojišťovny nedošlo. Druhý požár vznikl za bouřky dne 4. července 1950 v domě č. 17 p. Chrastného. Blesk zapálil podkrovní světnici, jež vyhořela. Dále se nerozšířil díky včasnému příchodu míst. hasičů, kteří použili hasicích chemických přístrojů svých i místního kina, takže neshořela ani dřevěná stěna, oddělující světnici, v níž zuřil požár, od půdy domu. Oheň ztrávil pouze střední část střechy do návsi. Střecha byla pak provizorně zhotovena z vozových plachet, aby nerozmohl strop domku, kde obývala rodina místního stárka Gabriela Wienera. K úrazu nepřišel nikdo, ačkoliv obyvatel podkrovního pokojíku, varhaník Zdeněk Šulc, v místnosti právě spal. V tomto roce docházelo v létě po dlouhotrvajících parnech téměř denně k bouřkám, které se vyznačovaly častými blesky vybíjejícími se na zemi.“

Str. 124, 125: „Rekonstrukce hráze rybníka: Již v roce 1949 dal zhotovit Krajský národní výbor v Praze projekt na rekonstrukci hráze rybníka a jeho výpustí. Důvodem k tomu bylo značné poškození hráze, ke kterému došlo za velké vody v r. 1947, kdy proteklo za vteřinu asi 182 m³ vody. Dále to, že tři dřevěné splavy, zvané „Na skále“ (proti hostinci u Malých), „Pod osmi“ (několik metrů dále za cestou na Malou Stranu) a „Na novém“ (na konci vsi těsně za Mezimostí) byly již velmi chatrné. Těmito třemi splavy se vypouštěla vrchní vrstva nadržené vody až do úrovně pevných prahů těchto splavů. Navrhovaná rekonstrukce spočívala v odstranění těchto splavů a ve vyrovnaní zataček hráze v těchto místech do jednoho mírného oblouku a rozšíření silnice. Místo splavů projektováno zřídit pevný přeliv a splav s klapkou, dále pak zvýšit hráz se silnicí, oddělit malodrážku od silnice pevným betonovým pruhem, zřídit cestu do rybníka, starý dřevěný most přes mlýnský náhon nahradit novým železobetonovým a vyměnit dřevěné česlice u třech splavů za nové ocelové. Provedením těchto prací byla pověřena firma Ingstav, závod Velká voda, pod vedením inženýra Jičínského. Práce byly původně propočítány na dva roky. Po tuto dobu zůstal rybník na suchu. S vypouštěním se započalo 1. října a krátce na to započaly přípravné práce: vozil se materiál, stavěla se dřevěná skladiště na materiál, nářadí i pohonné látky. V prosinci už zaměstnával Ingstav asi šedesát zaměstnanců, kteří žádali Místní národní výbor o přidělení místností v bývalém hostinci u Malých na zřízení závodní kuchyně a kantiny.“

Str.137, 138: „S vlastní prací na rybníce se započalo teprve v tomto roce na jaře (1952). V březnu se vykopaly na hrázi poslední zbylé kaštany, protože silnice se bude zvyšovat a rozšiřovat. Také práce na dvou nových řečištích značně pokročily. V červnu byla silnice přes hráz uzavřena, protože od „Kozlíka“ směrem k obci byla dosavadní silnice prokopána (v tomto místě budou nové výpustě). Pro chodce a povozy jedoucí na pole směrem k Hradčanům a Staré Báni byla zřízena nouzová vyvýšená cesta rybníkem. Na části vyschlého rybníčního dna měl Státní statek Stará Bář nasety ječmen. V srpnu jej sklízeli sovětský kombajn Stalinec. Byl to první kombajn, který u nás pracoval, proto se těšil velkému zájmu všech žehuňských občanů. Zaměstnanců Ingstavu přibývalo. Bylo mezi nimi značné procento místních občanů, ostatní dojížděli z blízkého i vzdálenějšího okolí. Na žádost zaměstnanců byla pro ně zřízena u Malých závodní kuchyně s kantinou. Sál u Malých, který byl přidělen škole za tělocvičnu, ale který škola dosud nevyužívala, byl propůjčen Ingstavu na dva roky za jídelnu...“

8. června byly zneškodněny nevybuchlé náboje a miny, který byly nalezeny při orání v suchém bahně rybníka, jako pozůstatky po náletech za okupace. Nalezeny též nevybuchlé granáty z roku 1945, kdy jsme u nás hostili Rudou armádu.“

Str. 143: Zde jsou fotografie dřevěných kanceláří a skladišť na lukách u „Kozlíka“, haldy kamene na stavbu před domy na „Mezimostí“, stržená silnice a hloubení nového řečiště, buldozer při úpravě rybníka u „Kozlíka“.

Str. 151, 152, 153: Rok 1953: „Po náhlém oteplení a rychlém tání 30. a 31. ledna se naplňoval rybník, který byl po celý minulý rok na sucho, vodou tak prudce, že dne 31. ledna přibývalo za každou hodinu 10 cm vody. Voda vystoupila tak, že hladina rybníka dosahovala 20 cm pod úroveň silnice. 31. ledna volal velitel hasičstva místním rozhlasem všechny muže do povinné pracovní pohotovosti. Bylo zapotřebí rozbítí kry ledu, které připluly ke kraji a tarasily odtok vody u stavidel „Pod osmi“ a „Na skále“. V bývalém řečišti „Pod osmi“ se rozlévala voda širokým proudem po navážce, která bývalé koryto téměř již zahradila. Stavebními úpravami mohla velká voda odtékat pouze hlavním potrubím uprostřed hráze, pak na „Skále“ a částečně „Pod osmi“. Proud vody tekoucí stavidly „Pod osmi“ prorazil závážku za humny u domků na „Čurajích“ a tím nebezpečí záplavy poněkud polevilo. To však stále byla voda z kraje a velmi vysoká horská voda byla hlášena na 17 hodin. Obyvatelé na Čurajích a Malé Straně již den před tím vynášeli ze zaplavujících se sklepů brambory a v sobotu i z bytů peřiny a šatstvo a ukládali na půdě. Navečer pak, když voda stále stoupala, odvedli dobytek i vepře na Velkou Stranu. Hrozilo protržení provizorní cesty, která po stržení posledního zadního mostu „Na novém“, sloužila jako spojovací cesta mezi Žehuní a Starou Bání. Odbočovala na křižovatce u „Kozlíka“ a velkým obloukem částečně po lukách a částečně po dně rybníka obcházela překopanou původní silnici, na níž se stavěly dva nové železobetonové mosty nad novými odtoky. Asi u vjezdu na Čuraje ústila na hlavní silnici. V případě protržení této cesty, která tvořila v té době částečnou hráz rybníka, by se byly domky na Čurajích zaplavily. Také ohrada s kanceláři a skladišti Ingstavu byla zatopena. Již 30. ledna celou noc dopravovali dělníci šest vagonů cementu do výše na zbudované lešení. V noci z 31. ledna na 1. února byly v pohotovosti u rybníka stále hlídky. Díky slabšímu mrazu ustalo stoupání vody a 1. února již nebezpečí nehrozilo. Jako zajímavý případ se uvádělo to, že podobná katastrofa záplavy nebo kritické bouře připadala již po třetí na den pořádání sokolského plesu. Tak i letošního roku byl právě v sobotu 31. ledna ples Sokola a ČSM.

Při hloubení jam pro pilíře mostů a při bagrování řečišť byly ve vrstvě opuky nalezeny otisky hlavonožců (druh ammoniti), pocházející z druhohor z křídového útvaru. Nález svědčí o tom, že krajina spadala do okrajové části pravěkého moře, ve kterém tito hlavonožci žili. Podobné nálezy se ve zdejší krajině nalézají všude tam, kde vystupuje na povrch opuka. Jeden z největších neporušených otisků, měřící v průměru na 50 cm, je uložen v Národním muzeu v Praze. Úlomky dalších i jiné druhy menších otisků (např. datlovky) jsou ve sbírkách zdejší školy. V letošním roce byla v hrubých rysech provedena rekonstrukce hráze, stavba obou hlavních mostů i odtokových řečišť. Začalo se s navážením materiálu na vjezd k lovišti z hlavní silnice.“

Str. 158: Zde najdeme fotografie z povodně v lednu 1953.

Str. 159: „Na národní směnu dne 9. srpna (1954) přijela do Žehuně brigáda z pražského rozhlasu. Mlátili družstevní ječmen na dvou místech: ve stodole na faře a u Janouchů. Pracovali dobře. Brigáda u Janouchů skládající se ze tří Řeků, tří Francouzů, jednoho Srba a několika Čechů namlátila za dopolední čtyři hodiny 35 q ječmene. Po polední přestávce asi o půl druhé vypukl ve stodole požár. Při řezání slámy natočil se na hřidel výfukové řezačky provázek, který se třením vznítil a od něj chytla sláma. Byla jí po týdenním mlácení plná stodola. Mimo slámy shořelo ve stodole dvanáct vozů vojtěšky a řezačka. Mlátičku brigádníci odtáhli a hasicím přístrojem uhasili lis. Hasiči byli záhy na místě a požár lokalisovali. Též z Dobšic a Poděbrad přijeli hasiči. Přes všechno úsilí však celá stodola padla za oběť požáru...“

Započalo se též se stavbou koupaliště na „Haldech“. Byla projednána nájemní smlouva se Státním rybářstvím v Chlumci na šest let.“

Str. 165: „Na dně vypuštěného rybníka na severním břehu, kde se říká na „Zámečku“, nacházeli žáci četné střepy - zbytky starých nádob. Škola zařídila vyslání odborníka z archeologického oddělení Národního muzea z Prahy. Průzkum zde prováděl na podzim Dr. Antonín Hejna. Při vykopávkách mu pomáhali několik žen z Hradčan. V příčném asi 1 m hlubokém průkopu našel zbytky ohniště, mnoho úlomků nádob zdobených vlnkami a vpichy, zbytky ohořelých trámů, středověké cihly a jiné. Většinu tohoto materiálu odvezl Dr. Hejna k bližšímu studiu do Prahy. Dr. Hejna prohlásil, že šlo o

nevelkou tvrz pravděpodobně z 13.-15. stol., která lehla popelem. Stará pověst z okolí Žehuně skutečně vypravuje o třech tvrzích, které prý patřily třem sestrám. Jedna stávala „Ve Dvořích“ u Dobšic, druhá „Na Bezdíkově“ u Choťovic a třetí „Na Zámečku pod Starou Bání. Kolem roku 1900 se v polích vyorávaly kameny jakési stavby (podle díla „Poděbradsko“). Dr. Hejna však prováděl výzkum na dně rybníka u břehu a tam vykopávky objevil.“

Str. 167 – 168: Na těchto stranách jsou fotografie úpravy hráze, práce na mostu přes jez a klapku, a závěrečné práce na podzim 1954.

Str. 169: „Dne 17. ledna (1955) zuřila od šesti hodin do šestnácti hodin prudká vichřice, která způsobila v obci mnoho škod. Na mnohých místech vyvrátila vrata a urvala tašky na střeších. Značně také poškodila střešku budovy obecního hostince, kde byla umístěna školní jídelna. Nosné trámy a vzpěry na půdě byly ztrouchnivělé, povolily a váha celé střechy spočívala na stropě, který hrozil zřícením. Ještě téhož dne musel být strop podepřen a jídelna se přestěhovala do školní budovy do první třídy.“

174 – 175: „Ukončení prací na rybníce (1955). O konečné práce na hrázi se podělily firma Ingstav a Státní rybářství v Chlumci nad Cidlinou. Část hráze od hlavního stavidla ke klapce dláždil Ingstav tak, že do silné vrstvy písku dělníci rovnali dlažební kameny. Později, když byl rybník napuštěn a vedoucí viděli, jak vlny v jejich práci řadí, nechali narychlo navézt na kámen hromady jílu. Ten měl vyplnit mezery mezi kameny a tak dlažbu zpevnit. Podobným způsobem vydláždili také odtokové rameno pod klapkou. Při jarní vodě hned v příštím roce se tato dlažba nedaleko mostu sesypala. Druhou část hráze od stavidla ke vsi a jižní břeh až k „Haldům“ dláždilo na svůj náklad Státní rybářství. Práce prováděli slovenští dělníci od Bardějova. Dlažební kámen zalévali normální cementovou maltou. Na hrázi ve směru od silnice v místech, kde dříve stávaly kamenné schody do rybníka, byl upraven velkými návozy nový sjezd, kterým se dostanou při rybolovu pohodlně nákladní auta až k lovišti. Poslední práce na rekonstrukci hráze byly ukončeny 28. července 1955 a byla provedena technická kolaudace díla. Úpravami se zvýšila hráz a vyrovnaly se zatáčky, odstranily se tři dřevěné splavy a nahradil je 60 m dlouhý pevný přeliv na kotě 203,07 m nad mořem a pohyblivý přeliv, široký 10 m, s ocelovou klapkou 1,47 m vysokou. Obě odpadová koryta byla překlenuta mosty ze železobetonových prefabrikátů. Most nad klapkou je 10 m široký, u jezu 21 m. Také mlýnský náhon u splávku byl opatřen novým železobetonovým mostem. Nad jezem byly postaveny nové ocelové česlice s obsluhovací lávkou, dlouhé 127 m.

Nové vypouštěcí zařízení má kapacitu odtoku 220 m³/vt. Z toho připadá na pevný přeliv (jez) 123 m³/vt., splav s klapkou 82 m³ za vteřinu a základní výpusť 15 m³ za vteřinu. Průtočná kapacita před opravou byla 202 m³ za vteřinu. Z toho na základní výpusť připadlo 15 m³ za vteřinu, splav „Na skále“ 35 m³ za vteřinu, „Na osmi“ 83 m³ za vteřinu a „Na novém“ 68 m³ za vteřinu. Protože hráz rybníka byla zvýšena a normální stav vody snížen o 30 cm, nebude při velké vodě hrozit přelití hráze. Za normálního stavu vody na kótě 203,07 m nad mořem bude hrana hráze převýšena o 173 cm. Při nejvyšší hladině (tj. maximální naměřená hladina stoleté vody) na kótě 204,37 m n.m. bude ještě převýšení činit 63 cm. Původní normál hladiny byl 203,37 m n.m., nynější normál 203,07 m n.m., tedy snížený o 30 cm. U výpustě z rybníka do mlýnského náhona na levém pilíři byl při místním šetření dne 8. května 1958 usazen nový cejch na kótu 203,07 m nadmořské výšky (starý pevný bod usazen 7. 9. 1874, později druhý 22. 9. 1931).

Ve dnech 3. a 4. října konal se po čtyřech letech opět rybolov. Po prvé sjížděla nákladní auta pro ryby až na dno rybníka k nově upravenému a vyhloubenému lovišti. Natrvalo se tím odstranilo tradiční podávání ryb v plachetkách. První násadu ryb pro tento lov přivezli z jihočeských rybníků. O lovu prodávali na sádkách jen bělice za 4 Kč kilo, okouny 5 Kč a líný 7 Kč, takže z prvního lovu občané mimo pytláky mnoho ryb neokusili.“

Str. 177, 178: Zde vidíme tyto fotografie: staré česlice a splav „Pod osmi“, klapku, jez, most u klapky a most u jezu.

Str. 179: „Zima se letošního roku (1956) opět opozdila jako v předešlých letech. V polovině ledna začínaly kvést forsithie, keře a stromy měly nalité pupeny a černý rybíz dokonce počal rašit. V posledních lednových dnech teplota rázem klesla na –10°C. Začátkem února se v Žehuni naměřilo

–34°C až –36°C. Denní mrazy se pohybovaly kolem –18°C. I když těchto velkých mrazů bylo jen několik, natropily obrovské škody. Až do 18. února klesal v noci teploměr k –20°C. Toho dne přikryl starou 20 cm vysokou vrstvu sněhu opět nový sníh. Vysoké mrazy zničily mnoho ovocných stromů. Nejvíce popraskaly kmeny švestek, hrušní a ořechů. U silnice vymrzly celé aleje švestek. I v dalších letech stromy pomalu odumíraly následkem letošní kruté zimy. Jarní práce započaly po 20. březnu. Ozimy přikryté vrstvou sněhu snesly velké mrazy dobře. Úroda byla normální.“

Str. 182: „Na místě bývalých řečišť Cidlina vznikly zavezením velké plochy nevyužité půdy. Občané Čuraj a Malé Strany projevíli zájem o zakoupení části této půdy pro zřízení zahrádek. Státní rybářství odpovědělo, že nemá proti tomu námitek, že si vyhrazuje pouze cestu pod bývalým splavem „Skálou“ k základní výpusti. Mnoho občanů na „Malé Straně“ a na „Čurajích“, kteří byli dříve tísněni z jedné či druhé strany odtokovými řečišti Cidlina, si tak postupně zřídili u svých domů pěkné zahrádky.“

Str. 187, 188: Fotografie: Při rybolovu sjíždějí nákladní auta pohodlně na dno rybníka.

Str. 189: „Ve dnech 23. a 24. června 1956 se stal žehuňský rybník místem krajských přeborů plachetnic tříd „Piráť“. Pořadatelem se stala z pověření Krajského výboru tělesné výchovy v Praze TJ Sokol Žehuň. Ředitelem přeboru byl jmenován jednatel Sokola učitel Vilém Haken, vrchním rozhodčím Ph.Mr. Miloš Čech z Brna. Členové TJ Sokol Žehuň se velmi aktivně zúčastnili organizačních a pořadatelských prací...“(Fotografie str. 191)

Str. 211: (1958) „Buldozerem, který hloubil v JZD silážní jámy, byl zčásti vyčištěn též náhon pode mlýnem. Na podzim čistilo Státní rybářství bagrem celý náhon od splávku až k Choťovicům. Státní rybářství slíbilo srovnat vybagrovanou zem buldozerem, ovšem slib nedodrželo. Od té doby zdobí cestu Na haldech hromady jílů a opuky, ze kterých trčí místy suché polámané keře. (Po dvou letech už tyto hromady pomalu zarostly trávou a tak příroda sama napravila alespoň částečně to, co čekalo na stroj).

Rybolov byl letos neobvykle brzy. 20. září se začal rybník vypouštět a lov započal 5. října. Vylovilo se 486 q ryb.“

Str. 220, 121: „20. dubna (1959) byla provedena první bezpečnostní revize na rybníce a dílo bylo shledáno v náležitém a bezpečném stavu. Ke klapce, která se nyní nechá ovládat pouze ručně silou dvou mužů, má být po rekonstrukci místní síť na 380 V zesílena přípojka, aby se dala ovládat elektricky, jak byla klapka sestrojena...“

Protože každoročně zahyne v rybníce mnoho ryb tím, že cukrovary vypustí znečištěnou vodu, začal se rybník vypouštět ještě dříve než loni, a to 16. září. V úterý 22. září lovili pomocí elektrického proudu tůň u Zbraní a Choťovic a ve středu ráno se začalo zatahovat. Poslední den lovu v sobotu před posvícením se podařilo stáhnout vodu v lovišti až na bláto. Rybáři vylovili všechny ryby i bělice, které prodali k osazení přehrad. Ryb se vylovilo 632 q, avšak jen dva úhoři. Protože byl suchý podzim, chybělo 23. listopadu do normálu ještě 1 m vody...

27. června (1959) – poslední den školního roku – utonul pod klapkou osmiletý Jaroslav Macháček ze Žehuně. Po příchodu ze školy se odešel se svou o dva roky starší sestrou koupat. Šel řečištěm proti proudu směrem pod most ke klapce, až došel do míst, kde je příkrý sráz a spadl do dvoumetrové hloubky. Jeho sestra teprve doma matce řekla, že Jára spadl do vody. Až po delším hledání chlapce našel a vytáhl Václav Steklý čp. 101. Ani přivolaná lékařská pomoc však nemohla již chlapce vrátit životu, protože byl ve vodě asi tři čtvrtě hodiny. Prvního července v 10 hodin se se svým spolužákem přišli rozloučit s kytičkami v rukou žáci celé školy.“

Str. 232: (1960): „Aby naši rybníkáři vypěstovali co nejvíce kvalitního rybího masa, zavádějí nové metody práce. Protože v minulých letech zahynulo v rybníce mnoho kaprů na vodnatelnost, provádělo se letos na jaře při osazování rybníka očkování proti této nemoci. Každému malému kapříku byla injekční stříkačkou vstříknuta pod kůži očkovací látka. Rybolov trval letos pouze dva dny, a to 3. a 4. října. Vylovilo se 800 q ryb. 20. října už bylo nadnormál vody. V pozdních podzimních dnech přiletělo na rybník pět labutí, dvě staré bílé a tři mladé šedivé. Labutě přicházely krmit děti z celé Žehuně a díky tomu a mírné zimě, udržely se tu do jara.“

Str. 245: (1961): „Náš rybník se stal letos trvalým domovem labutí. Z loňských pěti tu zůstal jeden pár a k nemalému překvapení tu vyvedl šest mladých...“

Str. 266, 267: (1963): „Přes zimu uhynula všechna násada kaprů, bylo ta asi 80 000 kusů. Na jaře se musela znečištěná a silně zapáchající voda vypustit a nasazovalo se znovu. V době tání ledu se šířil od rybníka nesnesitelný zápach, který se při severovýchodním větru nesl po celé obci. Rybářskému spolku uhynula rovněž všechna násada. Uchovalo se prý asi 40 kousků, které se zachránily u ústí pramene ze školní zahrady... Výsledek rybolovu, který se konal v polovině října, byl proti minulým létům asi poloviční. Po pětadvaceti letech dobré baštyřské práce v Žehuni odešel do důchodu pan Václav Halda a na jeho místo nastoupil baštýř Stanislav Prajer. V létě před jeho nastěhováním provádělo Státní rybářství na sádkách větší úpravy.“

Str. 273: (1963): „Počasí se vyznačovalo neobvykle dlouhou a tuhou zimou a dlouhotrvajícími vedry v létě. Mrzlo bez přestání tři měsíce a noční mrazy se pohybovaly kolem -20°C . Nejvyšší mráz u nás nepřesáhl -25°C . Mrazy způsobily na celém území mnohé potíže, hlavně nedostatek elektrického proudu, s kterým se muselo šetřit. Naše obec měla v době největšího nedostatku zákaz používání elektrického proudu mezi 9 – 10 hodinou. Přestože mrazy trvaly neobvykle dlouho, ale protože začalo mrznout pozvolna, nebyly zničeny ovocné stromy. Zem však promrzla do značné hloubky, takže zamrzlo vodovodní potrubí ze školy do mlýna a voda tam začala téct teprve v březnu. Sáňkování a lyžování, které je v našem kraji vzácností, si naše děti letos po tři měsíce užily dosyta. Ještě 3. března se na Kozí hůře sáňkovalo. Led na rybníce dosáhl neobvyklé tloušťky a teprve 7. dubna zmizely jeho poslední zbytky.“

Str. 279, 280: (1964): „Rybolov se konal 28. – 30. září. Vylovilo se 914,80 q kaprů, 5,23 q štik, 47,48 q línů, 22,40 q okounů, celkem 989,91 q ryb. Státní rybářství dokončilo před započítáním rybolovu na hrázi u potrubí, (kde se říká u nové kaverny) stavbu druhé kůlny na krmiva. Postup Státního rybářství vyvolal velký odpor občanů i místního národního výboru. Stavba byla na zásah místního národního výboru na čas přerušena, ale po povolení okresním národním výborem byla přece jen dokončena. Přestože neschvalujeme zásah některých žehuňských výrostků, kteří se pokoušeli kůlnu zapálit, domníváme se, že by se určitě našlo vhodnější místo, kde by stavba nerušila vzhled hráze.“

A ještě jedna bolest. Přestože oceňujeme dobrou snahu rybníkářů vypěstovat v nejkratší době co největší množství ryb, zakoušíme doslova na vlastní kůži nepříjemnou stránku této snahy. Aby násada rychle rostla, potřebuje dostatek potravy. Proto se na sklonku jara sypou do rybníka tuny hnoje a lijí hektolitry močůvky. Každý si umí představit, jak hygienické je koupání v takové vodě. Ale protože v okolí možnost lepšího koupání není, stovky dětí i dospělých hledá po celé léto v této vodě osvěžení. Je těžké spojit užitkový rybník s rekreačním.“

Str. 307, 308: (1965): „Rybolov se letos nevydařil. Jednak se nepovedlo pro vysoký stav a silný přítok vody rychle stáhnout a ryby uplávaly a nejvíc se prý neosvědčila práce s novou sítí. Při prvním stažení konce září se vylovilo asi je 320 q ryb, proto rybník znovu naplnili a vypouštělo se po druhé začátkem listopadu, protože však ryby opět uplávaly, napustilo se znovu a vypouštělo v prosinci po třetí, ale zase s malým výtěžkem. Celkem se vylovilo 444,98 q kaprů, 67,79 q línů, 6,05 q štik a 6,69 q okounů - celkem 525,51 q ryb...“

Přestože už uplynulo jeden a půl roku od postavení kůlny na krmiva na hrázi rybníka, nebyla dosud provedena kolaudace stavby. Protože zásobárna neodpovídá schválenému plánu, trvá MNV na jejím přemístění.“

Str. 320, 321: „V roce 1967 pomalu pokračuje regulace Cidliny od Dobšic ke katastru Žehuně. Nově byl zregulován úsek od Steklé struhy až do tzv. „Medence“. Regulace navazuje nikoliv na původní koryto řeky od hlavních výpustí rybníka, ale na přepadový jez, který byl v letech 1953 až 1955 vybudován na severním konci hráze pro samočinnou regulaci hladiny vody a spojující se pod klapkou. Tyto úpravy byly provedeny bez vědomí zúčastněných složek a už od roku 1967 se táhne jednání mezi ředitelstvem povodí Labe v Hradci Králové (jež regulaci provádí) a mezi Státním rybářstvím o to, kdo bude udržovat úsek od výpusti k novému řečišti Cidliny u Dobšického mostu, tj. bývalé řečiště Cidliny, kdo provede tudíž regulaci tohoto úseku, protože voda při vypouštění před rybolovem zaplaví několik hektarů polí a luk. Z protokolů na MNV je jasné, že obě instituce hájí svůj zájem a tudíž i názor. Státní rybářství dokazuje, že mělo být počítáno s regulací původního řečiště (a tím by se zamezilo záplavám), správa povodí pak argumentuje tím, že regulace Steklé struhy je pro ně výhodnější. Zdá se však, že pravdu má Státní rybářství (a s tím souhlasí i Vodohospodářská správa v Nymburce), protože Steklou

struhou teče více vody jen při zvýšeném stavu v rybníce. Ovšem ani původním korytem jí neteče více, pokud jsou stavidla zavřena. Zdá se však, že skutečnost dohnala Státní rybářství k akci. Koryto starého řečiště bylo hodně zanešeno bahnem, voda špatně odtékala, a tak v roce 1968 úsek Žehuň – Dobšice nechalo Státní rybářství opravit alespoň bagrem, tj. odstranit nánosy z řečiště.“

Str. 329, 330: „Rybník v roce 1967 nedosáhl zdaleka výnosů, jakých by podle plochy vody mohl dosáhnout. Vyloveno bylo 440 q kaprů a přibližně 200 q ostatních ryb, z toho 42 q línů. Pokles byl způsoben především tím že se nepodařilo všechny ryby vylovit, protože se přípravě lovu nevěnovala patřičná péče. Při zatahování řečiště mnoho ryb uteklo proti proudu a byly pak ponechány na příští rok. Tento rok se lovalo celkem třikrát; rybník se naplnil, znovu vypustil, ale výsledek se nedostavil. Druhou příčinou malého výnosu bylo, že mnoho kapří násady uhynulo. Úhyn ryb porybný pan Prajer nekontroloval a neměl opak dostatečný přehled. V červnu stoupla prudce voda a mnoho ryb uteklo po řece proti proudu. Poslední příčinou malého výnosu je nedostatek pracovníků k práci během roku i při lovu a ti, co jsou, konají svoje povinnosti namnoze velmi nedbale.

Rybník by potřeboval nutně některé opravy. Hráze, pořízené v letech 1953 – 55 se místy bortí, dno řeka zanáší, takže hloubka loviště u hlavního stavidla se postupně snižuje. Rákosí se od krajů rozrůstá ke středu rybníka a zaplňuje stále větší plochu. Hodně potíží vzniká rybářům tím, že továrny na Cidlině vypouštějí často tzv. „smradlavou vodu“ – vodu znečištěnou nejrůznějšími průmyslovými odpady, což je rovněž příčinou značného úhynu ryb.“

Str. 336, 337: (1968): „Rybářství nemělo letos příliš dobrý rok. Rybolov začal 20. září ráno a ukončen byl 21. září odpoledne a byl nejkratší snad vůbec. Příprava trvala od 15 září, kdy se voda začala vypouštět. 22. 9. bylo v rybníce opět 200 cm vody (trvalé deště). Nalovilo se pouze 670 q ryb. Příčinou byla vadná násada, takže už během léta bylo napočítáno více než 20 000 kusů uhynulých kaprů. Státní rybářství nemělo dostatek kvalitní násady, a tak dali do rybníka kapříky nemocné, vydrží-li. Nevydrželi, a proto v květnu a červnu vysadili do rybníka kapříky o váze 20 – 25 Dkg a celkem jich bylo sloveno 120 q. Všechny tyto drobné ryby odvezli přímo ze sádek po 3q až 15 q příslušníci sovětských vojsk v Mladé a podle vlastního sdělení z nich vařili vojákům polévku. Je zajímavé, že zdejší rybník má už několik roků hubené výnosy...

16. května se konala bezpečnostní prohlídka rybníční hráze za účasti nejrůznějších orgánů z Prahy, Hradce Králové, Chlumce n. C., ONV v Nymburce, Okresního zemědělského sdružení a dalších. Byly (konečně!) zjištěny velké propadliny v hrázi pod silnicí (o rozměrech 0,5 – 3 m²), prosakování vody pod přepadem skrz beton, dále zjištěno velké množství rostlin, které narušují těleso hráze (keře, stromky mezi nezabetonovanými kameny), dále zjištěna rez na česlicích, shnilá lávka nad česlicemi a co nejhoršího - že nelze manipulovat bezpečnostní klapkou. Komise uložila odstranění závad do poloviny roku 1969, ale v termínu byla opravena pouze klapka.

30. září 1968 projednávaly příslušné orgány na MNV stížnost JZD na trvalé podmáčení a tím znehodnocení 40 ha luk a polí odpadními vodami z rybníka, protože odpadové řečiště je silně zaneseno bahnem. Podle vyjádření JZD jsou zaneseny i meliorační výpustě, které do koryta přímo ústí. Státní rybářství uvádí, že nemohlo být sloveno asi 200 q ryb neboť v lovišti byl vysoký stav vody, a nelze ji už pro špatný odtok více „stáhnout“. Ale v diskusi o údržbě odtokového koryta se k jeho vlastnictví nechtěl nikdo hlásit. Státní rybářství žádalo, aby se na vyčištění podílelo JZD i MNV. Nakonec se ukázalo, že majitelem tudíž i udržovatelem je Státní rybářství v Chlumci, a jemu tedy přísluší provést vybagrování strouhy od stavidel až k Dobšicům. To také bylo v létě provedeno (1969).

25. října se jednalo znovu, a to o zřízení výkrmny kachen na rybníce. Podle plánu rybářů šlo asi o 10 000 kusů ve třech turnusech. Výkrmna měla být na severním břehu rybníka pod Starou Bání na ploše asi 200 m². Všichni souhlasili mimo zástupců památkové péče a MNV, neboť rybník je rezervací, a tak návrh padl.“

Str. 339: „Od roku 1964 se schůze NV zabývaly velmi bouřlivě budovou na krmení, kterou Státní rybářství Chlumec n. Cidlinou dalo postavit na hlavním stavidle, a to se souhlasem odboru pro výstavbu ONV v Nymburce, ale proti vůli nynější rady. 16. 3. 1968 čteme v zápise, že budova není dosud zkolaudována, je plná krys, byla postavena proti vůli MNV a požaduje se její demolice s tím, že rybáři dají prostor do původního stavu. Avšak na podzim 1969 stojí chátrající bouda na hrázi klidně

dál.(Poznámka kronikářky: a stojí tu i v roce 2015, kdy zápis kontroluji pro odeslání do Národní kroniky).

V letech 1967 až 1970 byl porybným v Žehuň pan Jiří Král, který tutu práci opustil a na podzim 1971 se přistěhoval do Žehuně nový porybný pan Václav Kavka, který odešel do důchodu až v roce 2013.“

Str. 390, 391: „Ani v tomto roce (1972) se na rybníce neprováděla žádná větší údržba. Těžil se opět orobinec širokolistý. Proti loňskému roku, kdy odvezla „Prefa“ městec Králové 10 000 otýpek, to bylo letos pouze 1 550 svazků.

Na zasedání poslanců MNV se řešila stížnost, že se rybník znečišťuje výkaly z drůbežárny v Městci Králové.

Do rybníka bylo na jaře nasazeno celkem 75 000 kaprů, vyloveno bylo 66 251 kaprů, ztráty úhynem činily 5 000 kusů, pytláci ukradli 4 500 kusů. Rybolov se prováděl 27. zář., sloveno bylo celkem...872,16 q ryb.“

Str. 421, 422: (1974): „Na jaře bylo nasazeno 85 000 kaprů. Násada pocházela ze třech komor, nebyla kvalitní, a tak už na jaře 25 000 kusů uhynulo. Rybolov trval opět tři dny od 25. do 27. září. Sloveno bylo celkem 1 074 q ryb, 72,5 q pro Itálii a 1,5 q bělic. Protože loviště je už několik roků silně zanešeno bahnem, mělo se v letošním roce bagrovat a pokládat mohutnější potrubí. Tím by se však napouštění rybníka odložilo na předjaří, a to vzhledem k velkému nedostatku povrchové vody ONV nepovolil.

S platností od 1. října 1974 byly upraveny maloobchodní ceny ryb takto: kapr 1. jakost 15 Kč za 1 kg, kapr 2. jakost 12,50 Kč za 1 kg, kapr 3. jakost 7,- Kč za 1 kg, lín 12,50 Kč, štika tržní 20,-Kč, cejn tržní do 500g 4,-Kč, úhoř do 250 g 30,-Kč, úhoř nad 250 g 35,-Kč, okoun říční do 150 g 5,-Kč, okoun říční nad 150 g 9,-Kč, bílá ryba netříděná 3,-Kč, bílá ryba tříděná 5,-Kč.“

Str. 445, 446: (1975): „Výlov rybníka se prováděl v době kolem posvícení, koncem září. Plán úlovku a jeho plnění: kapr I. a II. třídy – plán: 1 060 q, skutečnost: 1 003,15 q, lín tržní – plán 90,- q, skutečnost : 116,60 q, štika tržní – plán: 1,80 q, skutečnost: 0,85 q, bělice po 3 ,-Kč 60,43 q. Celkem plán: 1 151,80 q, skutečnost 1 181,03 q.“

Str. 449 – 456: „Ptactvo Žehuňského rybníka a nejbližšího okolí: Ptačí zvířenou Žehuňského rybníka se zatím ještě nikdo nezabýval soustavně. V článku o ptácích ve sborníku Poděbradsko z roku 1906 jsou o Žehuňském rybníce nepatrné zmínky. První systematické poznatky přinesl článek K. Kováře, ředitele v Kněžičkách, uvedený v Přírodě XI z r. 1912.

Ptáci našeho rybníka byli již od roku 1940, a snad i dříve, kroužkováni členy Československé ornitologické společnosti. Žehuňský rybník často navštěvoval nymburský dobrý znalec ptáků Jan Bárta, dále další nymburský znalec ptáků Vladimír Slánský a okresní školní inspektor Josef Šachl z Poděbrad, který se také účastnil mezinárodní akce sčítání ptáků, zvláště na Žehuňském rybníce.

Vyhláškou MŠO č. 28 237/48 ze dne 8. 2. 1948 byl Žehuňský rybník vyhlášen za Státní přírodní rezervaci „Žehuňský rybník“. Ta zahrnuje rybník s pobřežními porosty a hnízdiště vodního ptactva. Rezervace se rozkládá na katastrálním území vesnic Choťovice a Žehuň a měla rozlohu 511,4586 ha, po úpravě v roce 1962 294,0969 ha. Žehuňský rybník je pořiční rybník průtočný, napájený Cidlinou. Jeho hráz je podle podélného profilu Cidliny v 11,621 říčním kilometru. Podle záznamu v Zemských deskách v Praze byl tento celkově sedmý rybník co do velikosti v Čechách, založen roku 1492 králem Vladislavem II. jako jeden z posledních průtočných rybníků v povodí Cidliny. Vodní dílo bylo v poslední době dvakrát rekonstruováno. V roce 1937 – 38 byly opraveny základní výpusti, v roce 1951 – 55 hráz s funkčními objekty. Vzdouvací zařízení ve Zbrani bylo vybudováno kolem roku 1864 a rekonstruováno v roce 1912 – 1921 při pracích na úpravě Cidliny v trati Žehuň – Žiželice. Hráz rybníka byla důkladně upravena teprve v letech 1953 – 55. V minulosti se totiž často při povodni stávalo, že voda tekla přes silnici a hráz vymlela. Takové povodně byly v letech 1845, 1846, 1865, 1926 a naposledy v roce 1947. V roce 1955 byla celá hráz znovu zpevněna. U paty hráze byl vykopán příkop v hloubce 120 cm, do něhož upěchovány cementem obrovské balvany a o tento základ se opravená hráz opírá. V téže roce byl postaven sjezd pro nákladní auta až k lovišti, aby se výlov mohl zmechanizovat. Vlastní hráz je sypaná ze šterkopískového materiálu, v nejnižších místech 7 m vysoká, šířka koruny hráze 12 m, sklon vzdušného líce (strana koruny) 1 : 1,5 m a sklon návodního líce 1 : 2 je

na kótě 203,07 m nad mořem. Kóta koruny hráze je 204,70 m a m. V návodní části hráze je těsnicí vrstva z jílovitých hlín. Hráz dlouhá 870 m má přímou část a dva oblouky. Po koruně hráze vede státní silnice II. třídy z Kolína do Jičína.

U obce Zbraň je napouštěcí objekt, který je tvořen pevným jezem a dvěma stavidlovými objekty. Unikání ryb je zabráněno česlicovou konstrukcí na návodní straně. Na Zbrani je odlehčovací stavidlový jez, zvaný Šulka.

Voda se vypouští jednak základovými výpustmi, jednak korunovým přelivem hrazeným klapkou, dále pevným bočným přelivem, kterým se prováděl odběr vody pro mlýnský náhon. Zařízení pro kontrolu řízení hospodaření s vodou není vybudováno, proto je řízení provozu nádrže problematické a nelze jí prakticky využívat pro účely hospodaření s vodou.

Pro měření hladiny v nádrži je k dispozici vodočet, umístěný na vnitřní straně pravého pilíře před spodními výpustmi u drážek pro provizorní hrazení. Nula čtení vodočtu je na kótě 198,47 m n. m. Při maximální hladině zásobního objemu - kóta 203,07 m n.m. je čtení na vodočtu 460 cm.

Celé nové vypouštěcí zařízení má kapacitu odtoku 220 m³/s, z toho připadá na pevný obloukový přeliv (jez) dlouhý 60 m 123 m³/s, na pohyblivý přeliv s ocelovou klapkou 82 m³ a na základní výpust 15 m³/s. Průtočná kapacita před úpravou byla o 20 m³/s menší. Protože hráž rybníka byla zvýšena a normální stav vody snížen o 30 cm, nebude při velké vodě hrozit přelití. Za normálního stavu vody na kótě 293,07 m n.m. (hladina rybníka) bude hrana hráze převyšena o 173 cm. Při nejvyšší hladině vody ještě hráž převyšuje 63 cm.

Objem nádrže se dělí podle hydrologů na objem stálého nadržení (198,00 – 201,60 m n.m.) a činí 0,85 miliónů m³ (po otočnou osu klapky), zásadní objem 2,50 miliónů m³ (201,60 – 203,07 m n.m.) a celkový objem nádrže rybníka po maximální vzduť je 6,00 miliónů m³ (198,0 – 204,2 m n. m.).

Katastrální výměra rybníka Státního rybářství je 258 ha, plocha povodí v místě hráze 1 140,3 km². Hráz je dlouhá 870 m.

Hlavní účel vodního díla Žehuňský rybník, pro nějž byl rybník budován, je rybní hospodářství. Dále má nádrž význam ochranný. Zmírňuje velké vody Cidliny a částečně chrání území, které leží pod nádrží, před velkými vodami. Hlavnímu účelu vodního díla se podřizují další možnosti jeho využití, a to pro závlahy, rekreaci a vodní sporty. Z rybníka jsou povolené odběry vody, a to předně pro napouštění vody a její výměnu v sádkách, které jsou umístěny pod hrází (4 nádrže sádek), dále JZD v Žehuni může odebírat z náhona na levém břehu rybníka 360 m³ pro postřik 30 ha pozemků. Z téhož náhona odebírá vodu i soukromník pro závlahu soukromého pozemku v Žehuni a je povoleno provozovat přes Žehuňský rybník převoznictví v říčním km 16,00 z Choťovic k železniční stanici Choťovice,

Rybník obhospodařuje Státní rybářství v Chlumci nad Cidlinou a denní správu obstarává sádecký.

V rybníce se pěstuje hlavně chlumecký kapr, který byl skoro lysý s třemi řadami šupin. Dnes je však již nečistý, převládá treboňská forma.

V roce 1969 se opětovně jednalo o zřízení výkrmny kachen. Na rybníce Státní rybářství plánovalo výkrm asi 10 000 kachen ve třech turnusech po 10 000 ks v severní zátocce rybníka. Akce se neuskutečnila, protože nesouhlasil MNV, zástupci památkové péče i ONV v Nymburce. Zavedením chovu kachen by se zničilo největší shromaždiště vodních ptáků a rybník by jako přírodní rezervace, zejména vodního ptactva, ztratila význam.

Rostlinný porost, tzv. rákosí na březích rybníka, který je úkrytem a hnízdištěm mnoha vodních ptáků, je obhospodařován rybáři. Pro národní podnik Rákosárna v Městci Králové se vysekává na 10 000 otepí rákosu obecného (po zámru rybníka) pro Bakov se vysekává orobinec úzkolistý 940 svazků v průměru 35 cm a orobinec širokolistý 48 kop po 60 holích (v době od konce září do listopadu). Ve vegetační době se seká 25 ha „rákosí“ sekačkami Ezox 3 (speciální rybářské) pro zvýšení rybářské plochy. Seká se v červnu a červenci, tedy v době, kdy převážná většina ptáků vyhnízdila, takže škody na hnízdech či snůškách vodních ptáků jsou malé. Mimoto se rozváží po rybníku, zvláště v porostu, chlěvská mrva a vápní se...

Padesátiletý průměr srážek 1901 – 1950 podle Chlumce nad Cidlinou – 228 m n.m.:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
37	42	44	49	58	60	76	58	57	36	50	49 = 616 mm

Průměrná roční teplota za 50 let 1901 – 1950 = 8,3°C.

Padesátiletý průměr srážek podle Poděbrad – 180 m n.m.:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
33	29	30	46	54	65	74	68	44	43	39	34

= 559 mm

Průměrná roční teplota za 50 let 1901 – 1950 = 8,9°C.

Průměrná roční teplota Žehuň se bere v hodnotě 8,6 °C. Celkově zapadá Žehuňský rybník se svým okolím do krajiny Čech s průměrnou roční teplotou 7,0 – 8,5°C, s průměrnou teplotou v červenci 18,5 – 19,9°C a s průměrnou lednovou teplotou -2,0° až -1,5°C. Nejvyšší červencové teploty přes 30°C. Je tedy položen v nejteplejší části Čech. Srážkově se zařazuje do krajiny s dlouholetým průměrem 600 – 800 mm ročně, červencovými srážkami 80 – 100 mm a lednovými 30 – 40 mm.

Hladina Žehuňského rybníka je v průměru v zimních měsících kryta ledem 2 – 3 měsíce. V tu dobu se většina vodního ptactva stěhuje na jiné volné rybníky.

Příznivé jsou teploty v době vegetačního klidu, avšak i v sezóně, která trvá přes 170 dní. Jaro nastupuje brzy. Od dubna do září, tj. ve vegetačním období, se pohybuje průměrná teplota mezi 14 – 16°C. Z větrů převládají západní (24%) a jihozápadní (16%). Jsou dosti silné, zvláště na jaře. Sluneční svit kolem 35% možné doby svitu.

Geomorfologie, geologie půdy:

Území kolem Žehuňského rybníka je součástí Bydžovské nyní Východolabské tabule.

Na erozních svazích, zvláště na svazích přírodní rezervace Žehuňská obora, jsou viditelné skluzy – sesuvy půdy, které vznikají na jílovitě zemině, zvláště ve vlhkém období. Na těchto stránkách se nedaří ovocným stromům.

V roce 1941, kdy byl rybník letněn, byl proveden rozbor jeho dna. V části Choťovice s matečním podkladem vápenatých opuk je poměrně také nejvíce vodních měkkýšů a jejich zbytků (lastur a škeblí). Měkkýši se zde blahodárně vyvíjejí pod vlivem nadbytku vápna v rybníčním dnu.

Bylo stanoveno pět okrsků:

první zrnitě nejtěžší (těžká zemina),

druhý močalovitý je tvořen těžkými zeminami písčitohlinitými,

třetí tvoří hlína jemně písčitá,

čtvrtý okrsek je tvořen písčitými nánosy,

pátý na jižních březích u Choťovic – je vlastně zvětralou opukou.

V některých místech je zvětralá opuka úplně obnažena.

Vegetace Žehuňského rybníka a okolí:

svazky zelených řas – žabí vlas – volně plavou na vodě,

okřehek v různých druzích – volně plave na vodě,

okřehek menší – volně plave na vodě,

stulík žlutý,

rdest světlý,

rdest kadeřavý – jen květy plavou na povrchu,

rdest hřebenitý – jen květy plavou na povrchu,

řečenka větší (vzácná) – úplně ponořena pod vodou,

růžkatec ponořený – úplně ponořen pod vodou,

vodní mor kanadský (nyní málo) – úplně ponořen pod vodou,

rákos obecný,

orobinec úzkolistý,

orobinec širokolistý,

zblochan vodní,

chrastice rákosovitá,

puškvorec obecný (hodně).

Státní rezervace Žehuňská obora I a Státní rezervace Žehuňská obora II:

hlaváček jarní – kvete v dubnu a květnu.

Ve Stráni je chráněn střeвиčník pantoflíček.

Žehuňský rybník se svým okolím patří po botanické stránce do oblasti původní lesostepi a teplomilného lesa, svědčí o tom výskyt dubu šipáku.

Z hlediska hnízdění ptáků jsou zde velmi příhodné rákosoviny rybníka, křoviny kolem mlýnského náhona, ale i blízká pole, zvláště obilí. Rovněž tak křoviny a les na stráních Obory lákají k hnízdění zvláště kachny divoké. Hnízdění ptáků je poměrně nerušeno. Pouze od začátku srpna je povolen lov kachny divoké. Klid koncem září poruší rybolov. Do začátku října je však nádrž opět napuštěna. Ruší i sklizeň rákosu a orobince. Zamrzlý rybník většina ptactva opouští a přelétá na volné vody, zvláště na Labe a jižněji.

Přehled druhů ptactva na Žehuňském rybníce:

potáplice malá – celostátně je přísně chráněna, na Žehuňském rybníce viděno 5 ks v roce 1950 – 5 dní,

potáplice severní – častější, ale nehnízdí,

potápka roháč – dosti hojný, hnízdí zde,

potápka černokrká – nejhojnější potápka, je chráněná,

na Žehuňském rybníce hnízdí potápka malá evropská,

kormorán velký – pouze v průtahu na Žehuňském rybníce,

volavka popelavá evropská,

volavka bílá – velmi vzácná na Poděbradsku i Žehuňském rybníce,

bukač velký – místní myslivci soudí, že zde hnízdí,

labuť velká – do roku 1961 na okrese velkou vzácností v posledních letech přes 100 ks,

kachna divoká – nejhojnější na zdejším okrese, na Žehuňském rybníce je celý rok i v zimě.

Při podzimním tahu je Žehuňský rybník jejich stanovištěm,

čírka modrá – na Žehuňském rybníce častější než čírka obecná,

hvízdák evroasijský,

ostralka štíhlá,

lžičák pestrý,

polák velký – nad Žehuňským rybníkem vzácně proletuje,

polák chocholačka – na Žehuňském rybníce velmi hojná,

polák malý – nad Žehuňským rybníkem vzácně proletuje,

hohol severní,

morčák malý,

morčák velký,

morčák prostřední

i orel říční v roce 1948,

lyska černá – velmi hojná po celý rok,

vodouš rudonohý,

vodouš evropský – i zřejmě vyhnízdí,

koliha velká evropská – asi se zastavuje na tazích, (ale méně než na jiných rybnících),

racek evropský chechtavý – dvě kolonie na Žehuňském rybníce po 1 500 – 2 000 párů,

ledňáček říční středoevropský – hnízdí u vily,

rákosníci,

konipas luční.

Nejčastější je racek chechtavý, lyska černá, polák velký a kachna divoká. Dosti hojná je i K nejznámějším druhům, které hnízdí už delší dobu patří:

potápka černokrká, čejka chocholátá, slípka zelenonohá, potápka roháč.

Často hnízdí rákosníci,

labuť velká,

polák chocholačka,

břehouš černoocasý,

vodouš rudonohý,
čírka obecná a čírka modrá,
bukač malý,
slavík obecný – v blízkosti rybníka.“

Tento výpis, který jsem provedla v lednu 2003 vychází pouze z kronik obce Žehuň I. a II. díl, to je do roku 1976. V pozdějších letech se složení fauny a flory na Žehuňském rybníce a v jeho okolí částečně změnily. Jsou zachyceny v dalších dokumentech.

Vypuštěný rybník k rybolovu v roce 2013

Ludmila Tvrdíková,
kronikářka obce Žehuň

